

PIER PAOLO PASOLİNİ: SON KIŞKIRTICI GAZETECİLİK DENEYİMİ*

Çev: Gül BATUŞ**

Pier Paolo Pasolini: "L'ultima Provocatoria Attivita Giornasiltica

Pier Paolo Pasolini é uno dei più conosciuti registi d'Italia. Il suo modo di vivere e di commentare le cose era sempre fuori linea. La sua passione per gioventu persa per strade si sente profondamente nei suoi film e nelle sue poesie provocatorie.

Ma il grande cambiamento socio-politico ed economico che inizio ai primi degli anni '70, provoco un grande crisi nella sua personalita professionale ed anche nella sua vita privata. Ormai contavano solo i valori della borghesia e del capitalismo. Pasolini si rendeva conto che il potere a poco a poco aveva finito per integrare al suo interno tali frange di giovani assogettandole e strumentalizzandole. Ma in questo fatto colpevole non era solo la gioventu passiva, soprattutto milioni di italiani venivano

* Maurizio Pistelli "Pier Paolo Pasolini: l'ultima provocatoria attivita giornalistica"
Gli Annali Università per stranieri, Ocak-Haziran 1988, sayı 10. Casa Editrice Felice
Le Monnier, Floransa

** Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü

condizionati nei loro gusti e nelle scelte, spinti verso un nuovo ti di vita piccolo borghese, molte volte irraggiungibile. Da qui risultavano la tristezza e la rabbia.

Davanti a questa realta Pasolini si sente deluso, solo e di piu aggressivo. I suoi sentimenti piu feroci vengono espressi nei suoi frasi, nei suoi commenti. Non é piu da parte dei giovani, si ribelle e diventa semre piu duro ed intollerante. Questa sua collera viene calmato dalle coltellate d'un giovane romano e il suo corpo viene trovato in una zona periferica di Ostia.

Una vita dedicata ai giovani finisce per mano di un giovane.

Parole chiavi (Key words): La gioventu, cambiamento e socio-politico culturale, la vita borghese

.....,.....

Yaşamı vahşice ve umutsuz bir biçimde seviyorum. Ve biliyorum ki bu vahşet ve umutsuzluk benim sonumu hazırlayacak. Güneşi, doğayı ve gençliği seviyorum. Yaşama olan aşkım, benim için kokainden daha öldürücü bir alışkanlık haline geldi. Varlığımı doyurulamaz bir iştahla kemiriyorum. Bu nasıl bitecek? Hiçbir fikrim yok.

Sadece kendimi temsil ediyorum, arkamda ne bir gurup ne de politik bir parti var. Kendi adıma konuşuyorum ve söylediğim her şeyi sanki kendi bedenimde yaşıyorum.

(Pier Paolo Pasolini)

1975 yılının 1 Kasım'ını 2 Kasım'a bağlayan gece Pier Paolo Paolini bıçaklanarak öldürüldü. Tanınmaz haldeki cesedi-hatırlanacağı gibi- şafağın ilk ışıklarında Ostia'nın kenar mahallelerinden birinde, kıyı boyunca yasalara aykırı olarak düzensizce sıralanmış barakalar arasında, futbol sahası olarak kullanılan toz toprak içindeki bir alanda bulunmuştu. Roma'nın kenar mahallerinde yaşayan 17 yaşındaki katil Giuseppe Pelosi, Pasolini tarafından da sıklıkla ve büyük bir açıklıkla dile getirilen hırçın ve "suça yatkın" gençliğin somut bir örneğiydi. Nitekim, o trajik 1975 yılı başlarına rastlayan bir yazısında *Le ceneri di Gramsci*'nin yazarı, bu gerçeği umutsuzca doğrulamak zorunda kalyordu :

"Sokaklarda suçlu olmayan, suça karışmamış bir gençlik gurubuna rastlamak mümkün değil. Gözlerinde hiçbir ışık yok, görünüşleri, içlerindeki insanı yansıtacak canlılıktan yoksun tıpkı birer sahte robot gibi. Bu bir örneklik özgüvenlerini yok ediyor. Suskunlukları, kaygılı bir yardım çağrısı olabileceği gibi, bir bıçaklamayla da sonuçlanabilir" (1).

Bu kehanet gibi sözler, İtalya'da o yıllarda meydana gelen "antropolojik değişim" ile yakından ilgilenen yeni ve daha sert bir Pasolini'nin habercisidir. O artık gençlerin evrenini kesin bir dille reddetmekte ya da daha doğru bir tanımla bir hayal kırıklığı ile "aşkına son vermektedir"(2). Son dönemlerindeki j'accuse'ü (itham ediyorum) özellikle *Circeo*'da meydana gelen ve bütün İtalyanları derinden sarsan barbar ve tüyler ürpertici olay (3)dan sonra rahatlıkla olabileceken, sadece burjuva gençlerine, yeni faşistlere yönelik olmaması da Pasolini'nin bu gençlere karşı olan tavır değişikliğinin ne kadar kökten

olduğunun daha anlamlı bir belirtisidir. Acımasızca suçlaması artık, kısa bir süre önce saf ve temiz olduğuna inandığı Roma'nın alt işçi sınıfını da kapsayan tüm dünyaya yönelmişti. *Accatone*'den, *Mamma Roma*'ya ve hatta *Vangelo Secondo Matteo*'ya kadar pek çok filminde, Pasolini'ye göre ilk hristiyan birlikteliklerindeki devrimci ruhla donatılmış olarak yerini alan bu küçük dünyanın saf ve ilkel çocuklarının yerini kapitalist ve tüketici uygarlığın yarattığı küçük burjuva gurupları almıştır. Pasoliniyi bu trajik uyanışa yönlendirense, çok sevdiği ve yıllarını tüketim uygarlığının göz kamaştırıcı aldatıcılığından uzak geçirdiği dünyasının -tarihin kıyısında yer alan topraklar- artık yavaş yavaş ama geri dönülmez bir can çekişmeye doğru gittiğini gösteren kendi eşcinselliği olmuştur. Hep kendi "farklılığı" nedeniyle doğduğu yer olan unutulmaz ve muhteşem Friuli'yi bırakıp kaçmak zorunda kaldığı '50'li yılların Roma'sı artık tıpkı o sevdiği sokak çocuklarının saf idealleri gibi içini yiyip bitiren bir anıdan başka bir şey değildi.

31 Ağustos 1961 de Uluslararası Venedik Film Festivalinde Pasolini'nin ilk filmi *Accattone* gösterildi. Film, sanatçının daha önceki yazı dünyası ile görsel anlatımı arasındaki uyumu gözler önüne sererken, *Accatone*'nin bütün maceralarından sonra filmin sonunda, tıpkı Ettore'nin *Mamma Roma*'da ve Stracci'nin *Ricotta*'da - kronolojik olarak Pasolini'nin daha sonra yaptığı iki film- olduğu gibi kaçamadığı ölüm, bu uygarlığın önlenemez yıkılışının eli kulağında olduğunun ve tüketim toplumunun yayılmaya başladığının bir habercisidir.

Pasolini'nin sinemaya ilgisi 1954 yılında Mario Soldati'nin *La donna del fiume* adlı filminin senaryosuna katkıda bulunmasıyla

başladı. Roma lehçesine olan hakimiyeti nedeniyle *Le Notti di Cabiria* filminin setinde Fellini ile birlikte çalıştıktan sonra Pasolini kendi senaryo yazma yeteneğini keşfetmiş ve özellikle arkadaşı Mauro Bolognini(4) ile birlikte büyük başarılarla imza atmıştır. Ancak bir sinema yapıtının(5) tek yaratıcısı olamamanın verdiği tatminsizlik, sanatçının, daha önce de belirtildiği gibi *Accattone* filminin rejisörlüğünü üstlenmesine neden oldu.

'60 yılların başında ortaya çıkan yapısalcılık, fenomenoloji, école du regard gibi yeni felsefi-yazınsal akımlar, İtalya'nın savaş sonrası kültürel panoramasını değiştirmeye başlamıştı.

1950 lerin ikinci yarısından sonra başlayan yeni realizmin bunalımı, İtalyan entelektüellerini yeni dilsel ve şiirsel anlatımları denemeye itiyordu. Burjuva dilini alt üst edip, dokunulmazlığını ortadan kaldıran yeni avangard şiir anlayışının bu dönemde ortaya çıkması kaçınılmazdı.

Pasolini de dil sorununa karşı çok duyarlıydı. Örneğin, lehçeye verdiği değeri büyük bir inatla şiir ve romanlarda vurgularken, gerek konuşma gerek yazı dilinin, kapitalist toplum tarafından kullanılıp yönlendirilmesinin, bu baştan çıkmış ve delirmiş dünyaya daha büyük bir gerçeklik sağlayabileceğini düşünüyordu. Ancak Pasolini, '63 Gurubu şairlerinin büyük bir bölümü gibi ideolojiyi ve buna bağlı olarak tarihi yerle bir etmeyi başaramıyordu. O, entelektüellerin herhangi bir toplum içinde yapabilecekleri ve yapmaları gerekenlerin bilincinde olan uygar bir şairdi (6).

Bu derin yenileşme ve deneme tutkusu Pasolini'yi, başta gençlik kesimi olmak üzere, büyük kitlelere ulaşabilmesinde en

hızlı, en etkili ve en modern iletişim aracı olduğuna inandığı sinemaya itiyordu (7). O,-pek çok kişiden daha önce- yazılı dilin giderek teknolojinin egemenliğine giren bir medeniyette varlığını ve üstünlüğünü sonsuza kadar koruyamayacağını sezinlemişti. Artık, televizyon ekranlarından İtalyanların büyük çoğunluğunun evlerine kadar girdiği için çok daha aldatici ve tedirgin edici olmasına karşın, milyonlarca izleyiciyi etkileyen en büyük gücün görüntü olduğu ortadaydı.

Pasolini birkaç yıl sonra "La fiera letteraria" dergisinde yayınlanan bir söyleşisinde edebiyat hakkındaki olumsuz görüşlerini şöyle dile getiriyordu:

"İki, üç seneden beri artık şiir yazmıyorum. Bunu yapabileceğim aklıma bile gelmezdi. Niye yazmıyorum? Çünkü hedefimi yitirdim. Şiirin tipik özelliği olan o acımasız samimiyeti kullanarak iletişime girebileceğim kimseyi bulamıyorum. Uzun yıllar "itiraflarımın" ve ispatlarımın bir hedefi olduğuna inandım. Ancak şimdi farkına vardım ki artık yok" (8).

Her ne kadar lanetli ve düşman bir gerçeklik içinde yaşamak zorunda olsa da sanatçı Pasolini, kendisini asla bırakmayan "Kaçmayı, reddetmeyi, başarısızlığı kabullenmenin verdiği bireysel mutsuzluğu" (9), nedeniyle soyutlanma ve yalnızlığı reddederek bir kez daha kendisini işine ve gerçeği ortaya çıkarma çabasına adadı. Böylece sesinin çok daha fazla insana ulaşacağına inanıyordu. Herkesi şaşırtarak "Corriere della Sera" gazetesinde yazmaya başladı. Oysa bir zamanlar, özellikle üzerinde çok tartışılan *Il PCI ai giovani* adlı şiirinde, Milano'nun bu gündelik gazetesini, İtalyan burjuvasının resmi yayın organı ve

yalanların destekleyicisi olmakla suçlanmış ve ulusal basını sert bir dille eleştirmişti.

Bu gözle görülür çelişki -aynı dönemde bazı haftalık dergilerde de yazıyordu- İtalya'nın tarihsel-kültürel koşullarının değişmesiyle birlikte entelektüellerin yalnızlığa mahkum ve sesleri duyulmaz hale gelmemek için izledikleri yeni bir yol ve üstlendikleri farklı bir strateji olarak açıklanabilir. Böylece şair, görünürde gücün kurallarına uyarak ve onun silahlarıyla mücadelesini toplumun içinden yansıtabilmekteydi(10). Başka bir anlatımla Pasolini, kendisini yargılamış, toplum dışına atmış ve bir araç gibi kullanmış olan gücün meydan okumasını kabullenirken tüketim toplumunun kendi yaratıcısı olan basını, özellikle de televizyon ve sinemayı kullanıyordu.

Pasolini'nin en yaratıcı ve uyarıcı deneyimlerini edindiği "Corriera della Sera" ile işbirliği 1973 yılı Ocak ayında başladı. Kuzeni ve arkadaşı olan yazar Nico Naldini, kısa bir süre önce gazetenin yönetimine gelen Pietro Ottone ile Fruillili yazarın ilişkisini sağlayarak onun, Milano'nun bu saygın gazetesi hakkındaki ön yargısını ve güvensizliğini ortadan kaldırmak için aracı görevini üstlenmişti. Naldini, dostuna özellikle böyle bir iş önerisinin kendi ifade özgürlüğünü kısıtlamayacağını, aksine Pasolini için, tıpkı 1945 savaş sonrası İtalya'sına benzediği topluma seslenebileceği ve yargılayabileceği en yüksek kürsü olduğunu anlatmaya çalışıyordu.

"Hatta bu yıkım çok daha vahim, çünkü parçalanmış, yıkılmış evler, binalar değil, yıkılmış değerler: insani, toplumsal değerler arasındayız"(11).

Yukarıdaki satırlar 18 Temmuz 1975 tarihli bir yazısından alınmıştır ama Pasolini'nin polemikleri, suçlamaları, ateşli tartışmaları 7 Ocak 1973'de *Contro i capelli lunghi* (uzun saçlılara karşı) başlığı ile "Corriere"nin ikinci sayfasında yayınlanan ilk yazısıyla başlamıştı. Böylece yazar, gençlerin dünyasını yargılayıcı bir biçimde işaret ederken, kendi yıkıcı eleştirilerini de ortaya koyuyordu. Gerçek hedefi, sayıları her geçen gün biraz daha artan samimiyetsiz ve ideolojiden giderek uzaklaşan "uzun saçlı" gençlerin dünyasıydı. Pasolini'ye göre "saçların dili" önceleri burjuva topluma karşı açık bir tepkiyi ve başkaldırıcıyı temsil ederken olaylar, zaman içinde -'70'li yılların başlarına doğru- yeni ve karşıt bir durumu oluşturabilecek biçimde değişime uğradı:

"sonuç olarak uzun saçlıların dilinin artık "sol" düşüncüyü değil, anlamsız bir şeyi ifade ettiğini anladım. Sağ-Sol..." (12).

Pasolini artık iktidarın fazla hissettirmeden, yavaş yavaş gençlerin ruhlarına nüfus ettiğinin ve onları bağımlı hale getirdiğinin farkına varıyordu. Böylece sanatçının: - iktidarın dizginlenemez gücünün toplumsal ve kültürel alanlarda da onaylanması-biçiminde ifade edilebilecek olan ve yaşamının son yıllarına damgasını vuran düşüncesi oluşmaya başlıyordu.

"Dönem tamamlandı. İktidardaki alt kültür, kendisine muhalefet eden alt kültürü içinde eritti. Ve bunu o kadar şeytani bir ustalıklarla becerdi ki, buna klasik anlamda bir faşizm denemese bile "aşırı sağ" bir düşünce olduğu kesin" (13).

Ve doğal olarak makalenin son bölümleri de bu gençleri kesin ve sert bir dille suçlamaktadır:

“Gençlerin yüzlerine taktıkları iğrenç maskeler (..), şimdiye kadar sadece sözlü olarak mahkum ettikleri her şeyin fizyonomilerinde yeniden vücut bulmasına neden oluyor. Eski din adamı, rahip, beceriksiz anarşist, sokak serserisi yüzleri ortaya çıktı(..). içine kapandıkları yalnızlık- kendi tarihsel gerçekliklerinden uzak ayrı bir dünya, gençlere özgü bir gettonları önlenemez bir çöküşe sürükledi”(14).

Pasolini'nin “Corriere” ile olan işbirliği 1973 yılı boyunca sadece üç kez sert eleştiriye uğradı. Bunlardan sonuncusu 7 Aralık'da yayınlanan, çok sivri bir dille kaleme alınmış *Sfida ai dirigenti della televisione* (televizyon yöneticilerine isyan) başlıklı makalesidir. Pasolini bu yazısında kendine özgü ve birbirinden farklı kültürel zenginlikleri olan sanayi öncesi dünyasının öngörülen yıkılışını tartışma masasına yatırırken daha sonraları, o yılların İtalyan toplumunun kötülüklerinin en acımasız yargılayıcısı olacağını da belli ediyordu. Ona göre, tüketime ve hazza dayanan bu söz konusu yeni toplum, kendi yanlış ve gelip geçici değerlerini özellikle kitle iletişim araçları ile kabul ettirmeye çalışan bir nitelik taşımaktaydı. Bunun sonucu, İtalyanların ruhlarında faşizm döneminden bile daha vahim ve silinmez izler bırakan kaba bir altüst oluşturdur.

“Bir kez daha yinelemek isterim ki faşizm İtalyan halkının ruhunda en ufak çizik bırakamadı ama, bu yeni faşizm toplumun ruhunu, kitle iletişim araçları (özellikle televizyon) ile sonsuza dek parçaladı, yırttı, ırzına geçti” (15).

Böylece Pasolini'nin daha sonraki gazetecilik yaşamında büyük yankı bulacak olan “İtalyan toplumunun antropolojik değişimi”ne yönelik sert ve acımasız yüklenişi başlamış oluyordu.

Bu yazıların en çarpıcılarından biri 10 Haziran 1974 tarihli "Corriere della Sera" gazetesinin birinci sayfasında yer alan *Gli Italiani non sono quelli* (Bunlar o İtalyanlar değil) adlı makalesidir. Yazı, kısa bir süre önce yapılan ve "hayır" oylarının galibiyeti ile sonuçlanan boşanmaya ilişkin referandumun politik ve toplumsal yansımalarından yola çıkmaktaydı. Ancak, Pasolini'nin saptamaları- bir kez daha- kışkırtıcı ve eleştireldi:

"Benim görüşüme göre "hayır"ların % 59'u laikliğin, ilerleme ve demokrasinin bir yansıması değil, aksine iki gerçeğin ifadesidir:

1)"orta sınıf" -antropolojik olarak- köklü bir değişime uğramıştır: tüm olumlu değerleri, tüketimin hazcı ideolojisine ve Amerikan tarzı modernist hoşgörünün sonuçlarına göre yeniden şekillenmektedir,2) İlkel sanayinin egemen olduğu köylü İtalya çöktü, yıkıldı, artık yok..."(16).

Pasolini, gücün bu yeni görünümü karşısındaki kaygısını şöyle sürdürüyordu:

"Kültürel" (...) onaylama herkesi kapsamakta: halkı, burjuvayı işçileri ve niteliksiz işçileri. Toplumsal yapı bir örnek hale geldiği içindeydi. Bütün İtalyanların kaynağı artık aynı. Artık politik olarak saptanmış ve içinin doldurulması beklenen sistemin dışında bir farklılığıakalamak mümkün değil. Bir İtalyanın faşist mi antifaşist mi olduğunu anlayabilmem imkansız. Çünkü hepsi, kültürel, psikolojik ve en önemlisi görünüm olarak kanştınlabilir durumda"(17).

Başta sol basın olmak üzere, sert tepkiler gecikmedi: Pasolini "L'unita" gazetesinin sütunlarında "kaypaklık", "politik çaptaki düşüş" ile suçlandı. Maurizio Ferrara imzalı bir makale,

Pasolini'nin “ yitik altın çağa olan belirsiz özlem”ini, “tepkisel entelektüelliğin arzuları” olarak sert bir biçimde kınıyordu (18).

Italo Calvino'nun birkaç gün sonra “Il Messagero” gazetesinin üçüncü sayfasında yayınlanan söyleşisi de bu tartışmaları kışkırtıcı bir nitelik taşımaktadır. *I nostri antenati* (Atalarımız) adlı eserin yazarı, Ruggero Guarini ile yaptığı röportajda Ferrara'nın, Pasolini'nin köylü ve sanayileşmemiş İtalya'ya olan aşırı tutkusuna getirdiği eleştiriye katılırken, “bunun ortadan kalkmasında az yada çok katkımızdan dolayı sevinebiliriz”(19) diyerek belirli bir farklılığı ortaya koyuyordu.

Pasolini, kendisine yöneltilen bu acımasız eleştirileri, Calvino'ya hitaben kaleme aldığı ve 8 Temmuz'da “Paese Sera” da yayınladığı açık bir mektupla yanıtladı:

“Başkalarının olayları anlamamazlıktan gelmeleri çok normal. Ama senin anlamak istememen beni hayrete düşürdü. Ben mi “Küçük İtalya” için sızlanıyorum? Demek ki sen Ceneri di Gramsci ya da Calderon'dan tek dize bile okumamışsın, benim romanlarımdan bir satırını bile bilmiyorsun, filmlerimin tek bir karesini izlememişsin, benim hakkımda hiçbir şey bilmiyorsun! Çünkü geçmişte ve şu anda yaptığım her şey, benim Küçük İtalya için ağlamama tamamen ters...(.) “Küçük İtalya” “Küçük İtalya”dır...(.) “Küçük İtalya” faşist, küçük- burjuva ve hıristiyan demokrat İtalya'dır; taşralı ve tarihin sınırlarındadır: kültürü vahşi ve biçimsel birskolastik hümanizmi yansıtır. Tüm bunlara ağlamamı mı bekliyorsun?” (20)

Pasolini, bu tutkulu savunmasından sonra, yazısını Calvino'nun doğrularını boykot ettiğini belirterek noktalamıştır. Calvino, Pasolini'nin geleneksel “sağ” ve “sol” görüşlerin artık

yüzeysel olarak anlayamadığını belirttiği görüşlerini eleştirirken, Fruillili yazarı derinden sarsan bir cümleyi satır aralarına sıkıştırmıştı: “Günümüzün genç faşistlerini tanımıyorum ve umarım tanımak zorunda da kalmam”.

Bu derece ırkçı ve sınıflayıcı açıklamaya Pasolini'nin yanıtı, beklenmeyen bir anlayış ve merhamet doluydu.

“Genç faşistlerle karşılaşmama arzusu bir küfüdür, aksine onları tanımak ve karşılaşmak için elimizden geleni yapmalıyız. Onlar, Kötü'nün yazgısal olarak önceden belirlenmiş temsilcileri değiller:Faşist olmak için doğmadılar. Hiç kimse - yetişkin olup, kim bilirhangi nedenler ve zorunluluklar sonucunda seçim yaptıklarında bile- onları ırkçı bir biçimde faşist olarak damgalayamaz. Genç insanı böyle bir seçime iten acımasız bir umutsuzluk ve bunalımdır; yaşamındaki küçük bir farklı deneyim, ya da basit bir karşılaşma kaderinin farklı olmasını sağlayabilirdi”(21).

1974 yılının son aylarında ulusal basında Pasolini hakkında bu türden pek çok haber yayınlandı. Bunlar arasında 11 Temmuz ve 22 Ekim tarihli olanlar analizlerinin açıklığı ve kusursuzluğu ile ilgi çekmektedir. Haftalık “Il Mondo” dergisinde röportaj biçiminde yayınlanan ilk yazı özellikle iki konu üzerinde durmaktadır: televizyonun korkunç ikna kabiliyeti ve gençlik dünyasının nevrotik mutsuzluğu.

Pasolini'nin, devlet televizyonuna bakışı - o dönemde henüz özel kanallar bu kadar yaygın değildi - her zaman olumsuzdu: Ona göre, iktidar, kendi yaşam modellerini ve geleneklerini dayatabileceği güçlü bir kitlesel propaganda aracı bulmuştu.

"(...) Şimdiye kadar hiçbir "yaşam biçimi" televizyon aracılığı ile olduğu kadar büyük bir başarı ile pompalanmamıştır. Modern, taklit edilmesi ve gerçekleştirilmesi gereken kadın ya da erkek tipi tarif edilmiyor, gösteriliyor. Televizyonun dili, doğası gereği fiziksel ve mimiklere dayalı, davranış dili. (...) televizyon propagandasının kahramanları - motosiklet üstündeki gençler, diş fırçalayan genç kızlar-gerçekliğin temsilcileri olarak milyonlarca çoğalıyorlar. İşte bu nedenle televizyon propagandası, tüketime yeni hazcı ideolojisinin sosyal konulara karşı umursamazlığının temsilcisidir: ve inanılmaz derecede güçlüdür"(22).

Başta gençler olmak üzere milyonlarca İtalyan, zevkleri ve seçimlerinde koşullandırılıyor, yeni ve çoğunlukla ulaşamayacakları, kendi geçmiş yaşamları ve gerçek ekonomik olanakları ile giderek daha fazla çatışan küçük- burjuva yaşamına doğru itiliyorlardı. Bu da hayal kırıklıklarına, huzursuzluklara ve mutsuzluklara yol açıyordu.

"(...) Mutsuzluk toplumsal hayal kırıklığından doğar. Şimdi oluşan toplumsal model, kendi sınıfının değil, iktidarın zorladığı yönde geliştiği için pek çok kişi bunu anlamakta güçlük çekiyor. Bu da onları korkunç biçimde yaralıyor. Basit bir örnek vereceğim: Bir zamanlar çok neşeli bir fırıncı varmış; gözlerinden taşan gerçek bir neşeymiş onunki. Sokaklarda ıslık çalarak, ona buna laf atarak dolaşmış. Canlılığı dayanılmazmış. Şimdi olduğundan daha yoksul giysileri varmış, çorapları yamalı, gömleği yırtılmış. Ama her halinin, kendi sokak yaşamında bir anlamı, bir değeri varmış. Ve o bundan çok memnunmuş. Zenginlerin dünyasına karşı koruyacağı, en az onun kadar geçerli bir dünyası varmış. Zenginlerin evine gittiği zaman, karşısındakine saygı duyarmış gibi dudaklarında anarşist bir gülümse olmuş. Ancak bu, tamamen, yabancı bir insanın saygısıymış. Sonuç olarak burada önemli olan bu insanın mutlu olmasıdır"(23).

Bir çözüm şansı var mıydı? Hiç olmazsa bu ulus üstü gücün, ulusu giderek daha uyuşuk, daha renksiz ve daha düz hale getirdiğini ortaya koyabilecek bir umut bulunabilir mi? Hangi büyük kurum Yeni Kapitalizm tarafından dayatılan bir örnekliliğe karşı çıkıp isyan edebilir?

Pasolini bu ezici soruların yanıtlarını daha önce de sözü edilen 22 Eylül tarihinde "Corriera della Sera"da yayınlanan ve Papa VI. kısa bir süre önce endişe ve cesaretle kilisenin önlenemez düşüşünü kabul ettiği ancak olası çareleri açıklamadığı konuşmasına bir yanıt niteliği taşıyan yazısında vermektedir.

"Kilise, kendisini umursamazca terk eden, salt folklorik bir konuma indirgemeye çalışan bu güce karşı tavır almalıydı(...) Kendi geleneğinde varolan (Papalığın İmparatorluğa karşı savaşı) savaşçı kimliği ile iktidarı ele geçirmek için değil, tamamen din dışı olan bu yeni tüketici gücü reddeden herkesin, büyük ama otoriter olmayan rehberi konumuna gelebilmek için mücadele edebilirdi. Bu tüketici güç; otoriter, zorba ve hiç bir zaman olmadığı kadar baskıcıdır, baştan çıkarıcı ve aşağılayıcıdır (Marx'ın insan onurunun değiş tokuş edilebilecek bir mala dönüştüğü fikrine hiç bu kadar sıcak bakmamıştım). İşte kilise, kendi köklerine yani isyana ve başkaldırıya dönerek bu tepkiyi sembolize edebilirdi. Ya bunu yapacak, yada kendisini artık istemeyen gücü kabullenecek: başka bir değişle, kendi kendisini ortadan kaldıracak"(24).

Sol basın da, özellikle Pasolini'nin çelişkili de olsa kendisini bağlı hissettiği PCI (İtalyan Komünist Partisi), tüketim toplumunun bağrında diken gibi bir engel yaratabilirdi. Ama *Ceneri di Gramsci'nin* yazarı, partinin bazı tereddütlerini, tehlikeli

alışkanlıklarını ve yeni iktidarın işlevsel gücünü küçümsemesini kaygıyla işaret ediyordu.

"Komünistler, kitlelerin "yasal" tarihsel kararlara "katılmalarının" aslında iktidarın bir isteği olduğunun bilincinde değiller; zira bu gücün kitle tüketimine ve kitle kültürüne gereksinimi vardır. Ayrıca, katılımcı kitle, görünüşte komünist yada katılımcı bile olsa iktidar tarafından "başka" değerler ve "başka" ideolojilere yönlendiriliyorlar"(25).

Egemen sınıflar tarafından belli etmeden gerçekleştirilen bu kültürleşme- Pasolini'nin tahliline göre- gerçek bir "soy kırım"a yol açmaktadır, yani İtalyan halkının kandırılarak baştan çıkarılması ve burjuva yaşamının biçim ve niteliklerine uyum sağlamasıdır. Pasolini, 1974'ün yaz aylarında Milano'da düzenlenen Birlik Festivali'ndeki (Festa dell'Unità) konuşmasında bu "trajedi"nin nedenlerini özetlemeye çalışmış ve bütün ilerici entelektüellere gerçek rollerinin ne olması gerektiğini açıklamıştı.

"Egemen sınıf, "ilerleme" ve "gelişme"yi kesin olarak birbirinden ayırmıştır. Onun için önemli olan sadece gelişmedir, çünkü sadece ondan çıkar sağlayabilir. Oysa bu iki terim arasındaki anlam farkını kesin bir biçimde ortaya koymak gerekir. İtalya'nın hemen hemen 2/3 sinde yaşamakta olduğumuz ürkütücü ilerlemesiz gelişme düşünülebileceği gibi, toplumsal yaşam biçimlerinde çok az ve hatta hiç bir maddi gelişme yaratılmadan, İtalya'nın bazı kırsal kesimlerinin ilerlemesinin sağlanabileceğini de düşünebiliriz. Gerekli olan bu acımasız ayrışmanın bilincine varmak ve geniş halk kitlelerini bilinçlendirmektir. Ancak bu şekilde, aradaki farklılık ortadan kalkar ve ilerleme ile gelişme eşanlı hale gelebilir"(26).

Dönüşü olmayan bir soyutlanma korkusu, geniş halk kitleleri ile hep daha dolaysız bir diyalog anlayışı, dışavurum

zorunluluğu, Pasolini'nin, sonunu göremeyeceği o acı 1975 yılında, gazetecilik çabalarını yoğunlaştırmasına, "Corriera della Sera" ile haftalık "Il Mondo" dergisindeki yazılarına ağırlık vermesine neden olmuştur.

Pasolini, kitle toplumuna karşı yaptığı tutkulu ve şiddetli eleştirilerinde özellikle o zamanın İtalya'sının en hassas ve en çözümsüz görünen sorunları hakkında kendisini sorgulamaya başlamıştır. Ve bunu- başka zamanlarda da olduğu gibi- akıntıya kürek çekerek, günün modasına uyarak kendilerini zamanın akışına bırakanların itham ve eleştirilerine göğüs gererek yapıyordu. Örneğin, Pasolini, aynı yılın Ocak ayında kürtağın yasal olarak serbest bırakılmasına ilişkin çeşitli yazılar kaleme almıştır. İtalyan solcuların büyük bir bölümü, bazı farklılıklara karşın, kürtağ taraftarı iken, Fruilili yazar, insan yaşamının kutsallığını savunmaktaydı.

"Ortada hiç bir mantıklı gerekçe olmadan, bir canlının yaşamına- oluşumunun ilk evresinde bile olsa- son vermeyi haklı çıkaracak bir neden yoktur. İnanıyorum ki, hiç bir canlı, yaşama bir ceninden daha büyük bir şiddetle sarılamaz. İnsan cinsinin tarihini yıldırım hızı ile yaratırken, kendi içindeki gücü sonuna kadar kullanabilme korkusunda bir dayanılmazlık, kesinlik ve mutluluk vardır. Daha sonra dünyaya gelen bir budala bile olsa"(27).

Pasolini'yi esas korkutan, insan yaşamının bu kadar ucuz olduğunun farkına varmasıydı. Ve her tarafı kaplayan şiddetin ardındaki, ülkeyi giderek kan gölüne çeviren terörist eylemleri bunun bir "kanıtı" olarak gösteriyordu.

"Politik katliamlar gerçekleşikten sonra, gündemi nasıl işgal edebiliyor? Korkutucu bir biçimde belli: başkalarının yaşamlarının

kutsallığının hiçe sayılması ve insanın kendi yaşamındaki tüm duygularının sonu. Yeni bir canlılık biçim olan bu fenomenin tüyler ürpertici girişimleri, bu kadar görkemli ve net bir biçimde nasıl gündelik hale gelebiliyor? Daha da korkuncu : başkalarının yaşamının bir hiçlik, kendi kalbinin sadece bir kas yığını olarak kabul edilmesi" (28).

"Corriere della Sera" gazetesinin1 Şubat tarihli sayısının ilk sayfasında Pasolini'nin imzası ile "Il vuoto del potere in Italia" (İtalya'daki iktidar boşluğu) adlı bir makale yayınlandı. Friulili yazar, bu satırlarda, hıristiyan-demokrat politikacıları, ulusu, toplumsal ve insani alandaki korkunç ve bozucu sonuçlarının bilincine varmasına fırsat tanımadan, bir kaç yıl içinde köylü ve sanayi öncesi uygarlıktan tamamen farklı bir uygarlık biçimine sürüklemiş olmakla suçluyordu.

"İtalyanların o tarihsel çöküntüye bundan daha kötü tepki vermesi olanaksızdı. Onlar (özellikle orta-güney bölgesi) bir kaç yıl içinde, dejenere, komik, korkunç ve suçlu hale geldiler. Bunu anlayabilmek için sokağa çıkmak yeterli. Ama tabii ki, halkı tanımak için aynı zamanda sevmek lazım. Ben, ne yazık ki bu İtalyan halkını sevmiştim. Bu; gerçek, benim benliğime bağlı bir aşktı."kendi hislerim" ile yaşadım. Tüketim gücünün, İtalyan toplumunun bilincini bir daha dönüşü olmayacak biçimde bozup yeniden yaratabilmek için yaptığı zorunlu davranışları yüreğimde hissettim. Bu durum en baskıcı faşizm dönemlerinde bile yaşanmamıştı, zira halkın bilincinden kesin olarak kopuktu. "Totaliter" güç, kendi değer yargılarını ve yaşam biçimini boşuna dayatıyordu, İtalyan bilinci buna hiçbir zaman bulaşmadı. Faşist "modeller" takılıp çıkarılacak maskelerden başka bir şey değildi,. Gerçek faşizm yıkılınca her şey eski haline döndü" (29).

Pasolini'nin, İtalya'da otuz yıldır hüküm süren rejime karşı suçlamaları, birkaç ay sonra, artık yeni ve farklı bir gücün geçerli

olduğu dönemin değişimlerini algılayıp değerlendiremedikleri için suçlu olduklarına inandığı güçlü hıristiyan-demokratlara karşı bir dava açılması gerektiğini söylemesi ile doruğa çıktı.

“Esas sorun: böyle bir dava- çarpıcı ve kesin bir biçimde- ülkenin artık dinsel-faşist bir rejimle idare edilemeyeceğini ve hıristiyan-demokratların en büyük suçunun bu gerçeği kavrayamamaları olduğunu ortaya koyabilirdi. Bu dava- çarpıcı ve kesin bir biçimde- yönetimin eski değil, yeni güçlerle ilişkiye girmek anlamına geldiğini açıkça belirleyebilirdi. Örneğin: kuru ekmek ve yoksullukla geçen İtalyan tarihi için tamamen yeni olan, bol miktardaki yüzeysel zenginliği ele alalım. Kötü yönetmiş olmak, yüzeysel zenginlikleri olumlu değerlere (objektif olarak olmaları gerekirdi) dönüştüremeyip, aksine her birinin geçerli değerleri alt üst ederek antropolojik, ekolojik ve sosyal yıkımlara yol açmasına göz yummuş olmaktır. Bir diğer örnek de, demokratikleşmenin bu aldatıcı zenginliklerin sonsuz tüketiminden kaynaklandığına olan inançtır. Oysa, böyle bir demokratikleşme ancak, korkunç bir karşıklığa yada (özellikle hayal aleminde yaşayan “İlerici”ler için) abartılı bir adem-i merkezizetçiliğe yol açabilirdi. Son bir örnek de yeni iktidar tarafından büyük bir yenilik olarak yaygınlaştırılan hoşgörüdür. Kötü yönetmiş olmak- bir kez daha- bu hoşgörüyü bir kazanıma dönüştürmek yerine daha önce görülmemiş bir hoşgörüsüzlüğe dönüşmesine onay vermiş olmaktır (daha doğrusu, yaşanan bu ortam, yeni”kitle”nin yeni “nitelikleri” tarafından sadece kendi çıkarlarına uyan yasa dışı davranışları onaylayan bir hoşgörüsüzlük ortamıdır)”(30).

Şimdi 1975 yılının ilkbaharına, Pasolini'nin haftalık “Il Mondo” dergisinde tefrika halinde yayınlanmaya başlayan -hayali bir Napollili'ye ithaf edilen- pedagojik incelemesine(31) dönelim. Yarım kalan bu eser, yazarın içindeki eğitime ve öğretme arzusunu,

yeni iktidarın ideolojisine teslim olmamak için gösterdiği direnç ile birleştirdiğinin bir göstergesidir.

“Unutma ki ben senin öğreticinin olarak bu tarihe ve bu ilerlemeye inanmıyorum. Hiçbir şey her şeye rağmen süremez. Birey ve toplum hızla geriliyor. Böyle bir değişim kabul edilmemeli Bunun “onaylanması”, özünde kendi benliğini sakinleştirip ilerleyebilmek için yapılan suçluluk dolu çabadan başka bir şey değildir. Çöküş ve dejenerasyon anlamına gelen böyle bir değişimi kabul edenler, kendilerini çevreleyen ve bu çöküşten etkilenen etten kemikten yapılmış insanları sevmeyenlerdir. Oysa sadece duygusal biçimde bile olsa bu gerileme ve bozulmaya karşı çıkanlar, bu insanların gerçek sevenleridir. İçimde hissetmek şanssızlığına sahip olduğum ve seninle paylaşmayı umduğum aşk bu işte.” (32)

Ama bu “olağan dışı” yaşam dersinde hangi konular incelenmeli, hangi ana başlıklar tartışılmalıydı?

“Dizinin ilk bölümleri, acil olarak tartışılması gereken senin eğitim sorunlarına ayrılacaktır. Eğitim kaynakların, uyusuk, nesnel ve maddeci ama buna rağmen sana hitap ediyor. Bütün arkadaşların gibi senin de büyük bir başarı ile çözebildiğin bir dil kullanıyor. Seni çevreleyen nesnelere, olaylardan ve fiziksel gerçekliklerden söz ediyorum(...) Mal ve tüketimin pedagojik diline ayrılacak bölümlerden sonra, kitabın uzunca bir kısmında arkadaşların -açık bir ifade ile- öğretmenlerinden söz edeceğim. Bilimsel incelememizin üçüncü bölümünde senin -eğer henüz tam tersi gerçekleşmemişse- yasal öğretmenlerin olan ebeveynin incelenecek(...)“Daha sonra sıra okula gelecek”(…) Beşinci bölümde alternatifsiz ve korkutucu birer yayın organı olan televizyon ve basına geçeceğiz(...) Bu beş bölüm tamamlandıktan sonra, daha önemli ve doğaçlamanın tüm özgürlüğü ile sınırsız bir biçimde ele alacağım beş ayrı bölüm başlayacak: 1) seks, 2) davranış, 3) din, 4) siyaset, 5) sanat” (33).

Görüldüğü gibi, yaşamının son yıllarına kadar üzerinde kafa yordduğu o yoğun sorunların çözümü için “eğitici bir kitap” olarak tanımlayabileceğimiz bu yarım kalmış, hırs ve arzu dolu eser eğer tamamlanabilseydi, Pasolini’nin maddi ve manevi “vasiyeti” sayılabilirdi. Uyuşturucu belası en acil sorunların başında gelmektedir. Pasolini, bu trajedinin nedenlerini, tüketim toplumunun, geçmiş kuşakların sağlam temellerinin başlıca kaynağı olduğuna inandığı değer yargılarını yok eden alışkanlıklarına bağlamaktadır. Yeni toplumun, giderek anlamını yitiren eski alışkanlıkların yerine, yeni değer yargılarını getirememesi, başta gençlik kesimi olmak üzere, insanların kendilerini, “uyuşturucu” ile doldurmaya çalışacakları bir boşlukta bulmalarına neden olmuştur.

“Bu değerlerin bedelinin ödenmemesinden kaynaklanan büyük değişim— kitlelerin aşırı uyuşturucu bağımlılığı da dahil— ülkemizin bütün gençlerini ilgilendiriyor. İtalyan gençleri bir araya gelerek belki de artık asla iyileşmeyecek olan bir yara oluşturuyorlar: bu güne kadar olmadığı kadar mutsuz, suçlu, ya aşırı tepkili yada düzene boyun eğmiş durumdadılar. Madem ki, uyuşturucu bağımlıları, gençleri bir boşluk ve yitişi yaşama kararlılığından döndürebilmek için, onlar adına konuşmaktan kaçınıyorlar, kendilerini uyuşturucuya teslim eden bu gençlere acımıyorum. Tam tersi, onlara güçlü bir antipati duyuyorum. Bir tarafta, sosyo-kültürel alanda belirli bir şantaj yapabileceklerine olan inançları, diğer tarafta benim kaçıışı, vazgeçmeyi ve hazırlıksız yakalanmış olmayı kabullenmemin bireysel mutsuzluğu var” (34).

Pasolini’nin “Corriere della Sera”nın 1 Ağustos tarihli sayısında yayınlanan bir sonraki makalesi, kendisinin yaşadığı

entelektüel yalnızlığı dile getirmektedir. Savaşma gücü, İtalyan toplumunun korkunç ve kökten bir değişimle yeni bir düşünce ve yaşam biçimine doğru sürüklenmesine neden olduğuna inandığı belirtileri işaret ederek ulusu, olumlu yönde etkilemek arzusu, sessizce ama daha kötüsü, genel bir umursamazlıkla karşılanıyordu. Ama diğerleri, özellikle kültür adamları, aynı sorunlar üzerinde aynı uzaklık ve aynı ikiyüzlülükle yazılar yazan gazeteciler neredeydi?

"Bana göre bunlar "Sarayda yaşıyorlar". L'Espresso'da (ama büyük bir olasılıkla sütunlarında gündemi oluşturan olaylara yer vermeyen "Panorama", "Il Mondo" ve diğer haftalık dergiler ile bütün gündelik yayın organlarında) sadece "sarayın içinde yaşananları" yansıtıyorlar. Geri kalan her şey, önemsiz, ikinci derecede ve anlamsız"(35).

Ulaşmak durumunda kaldığı üzücü gözlem buydu. Son ve gençlerin dünyasına karşı uzun zamandan beri hissettiği en yıkıcı hayal kırıklığını - bir zamanlar daha değişik ve daha insancıl bir toplumun filizlenebileceğine inandığı Roma'nın varoşlarının gençlerini de kapsayan yeni kuşaklardan yaşadı. Bu büyük bir yanılgı, büyük bir ütopya idi. Her şeyin farkına varıyordu ve bazı acı saptamaları olası yanlış anlaşılmalara yer bırakmıyordu.

"Aslında Roma'nın varoşlarında, kısacası işçi ve vasıfsız işçilerin dünyasında yaşayan gençlerin yarısı, belki de daha fazlası, sabıka kayıtlarına göre suçsuz görünüyorlar. Hatta çoğu iyi çocuklar. Ama artık sevimli değil; mutsuzlar, sinirli, güvensizler, küçük burjuva. sıkıntısı ile dolular, işçi olmaktan utanıyorlar., "babalarının oğullarını" taklit etmeye çalışıyorlar. Bu günün "rehber-modellerini" onlar gerçekleştiriyorlar. Okuyucu, Romalı burjuva yeni faşistlerin Circeo'daki bir villada işledikleri korkunç cinayet ile, Torpignatara'nın varoşlarından gelmiş gençlerin, bir

şoförün başını koparıp yola atmalarını karşılaştırabilir: farklı sosyal tabakalardan gelen bu insanlar aslında tıpa tıp benziyorlar, ama birinci gurup, - yüzyıllarca- varoşların çocukları tarafından alaya alınıp küçümsenen, hiçlikle suçlanan “babalarının oğulları”, bu günün örnek modelleri. Oysa bir zamanlar, Roma'nın alt kesimlerinden gelen gençler, kendilerine özgü davranışlarının, mimiklerinin, sözcüklerinin, hareketlerinin yansımaları olan kültürleri ile, kısacası kendi kimlikleri ile gurur duyarlardı”(36).

Bu açıklamadan birkaç gün sonra - 18 Ekim- Pasolini yine “Corriere della Sera” gazetesindeki sütunlarında, İtalya'da artan suç oranlarından söz ederken, bu acımasız yargısını bir kez daha tekrarlayarak perçinlemiş oluyordu.

“(..) Bu arada aklıma gelmişken, Roma'nın suçluluk dolu dünyası için her zamanki popülist hafifletici nedenlerin artık geçerli olmadığını söylemek gerekecek: en alçak neo-faşist burjuvanın işlediği suçlara karşı gösterilen püriten ve cezalandırıcı tepkilerin, aynı sertlik ve kararlılıkla bu dünyaya da yansıtılması kaçınılmazdır. Nitekim Romalı işçi ve vasıfsız işçi gençlerin hepsi küçük burjuva dünyasının içinde yer alıyorlar; küçük burjuva modeli bir kez ama sonsuza dek içlerine kazındı” (37).

Böyle umutsuz bir duruma nasıl tepki verilebilir? Başta gençlik kesiminde olmak üzere tüm toplumda giderek artan suçluluk olgusunu ortadan kaldırmak için “iki mütevazı öneri” ileri sürmektedir: zorunlu eğitimin (*) ve özellikle televizyonun ortadan kaldırılması. Bu kışkırtmanın nedenlerini şöyle sıralamaktadır:

“Zorunlu eğitim, küçük burjuva yaşamının ilkelerinin öğretildiği yılları kapsar: burada gereksiz, saçma sapan, yanlış şeyler öğretilmektedir. (...). Bir bilgi, kendi çıkarlarının gelişmesini içerdiği oranda dinamikdir; biraz

tarih öğrenmek ancak, geleceğe gerçek bir kültürel tarih yansıtılabilecekse anlamlı olabilir(...). İtalya'da iyi bir ilkokul beşinci sınıf eğitimi bir işçi ve oğlu için yeterlidir. Onu, aslında bir gerileme olan ilerleme ile oyalamak, kandırmak suçtur.; zira onu ukala (öğrendiği bir iki zavallı şey nedeniyle) ve ruhen tatminsiz (öğrendiği iki şeyin kendi gerçek cehaletinin bilincine varmasına neden olması sonucunda) yapar.(...)Televizyon için başka bir şey söylemek istemiyorum: zorunlu eğitim için söylediklerim sonsuza dek katlanarak geçerli. Çünkü burada söz konusu olan eğitim değil, bir "örnek" tir, "modeller" televizyon aracılığı ile konuşulmuyor, temsil ediliyor ve eğer modeller bunlarsa bu kadar savunmasız ve yönlendirilmiş gençlerin suçlu ve cani olmaması nasıl beklenebilir?" (38).

Pasolini'nin ilk kez 23 Kasım 1975'de Paris'te gösterime giren ve çok tartışılan son sinema filmi "Salò o le 120 giorni di Sodoma" da bu trajik *weltanschauung'u* doğruluyordu. Filmde, kurbanlarla cellatların, bayağılık ile saflığın ayırt edilemediği bir dünyada "Yaşamın üçlemesi" olarak hala rastlanabilen güzellik, mutluluk ve neşenin, yerlerini artık mutsuzluğa, özleme ve ölüme bıraktıklarını söylüyordu. Eser, insanı nesnelere arasında bir nesne olarak yaşamaya mahkum eden ve bunu korkutucu bir biçimde onaylayan tüketim gücünün şiddetini, "son yıkıntı", "yıkıntıların yıkıntısı" olarak tanımlamaktadır.

Bu, Pasolini'nin hiçbir merhamet duymadan, nefretle mahkum etmek istediği bir dünyaya karşı gösterdiği son ve acımasız belgedir.

İşkence ile gelen korkunç ölüm, Fruillili yazarı, yeni bir film ve yeni bir roman hazırlığında olduğu yaşamının doruk noktasında hayattan kopardı. Şu bir gerçek ki, o soğuk Kasım sabahında

sadece büyük bir şair, usta bir roman yazarı ve dahi bir rejisör ölmüyor, o dönem İtalyasının en berrak, en cesur ve en tartışılan seslerinden biri de sessizliğe mahkum oluyordu. Bu ses, zaman zaman çelişkili, aşırı bir öfkeye ulaşabilen kavgacı, bazen fazla tepkili, önlenemez yanlış yargılarına rağmen canlı, uyarıcı ve akıllı bir sestir. Pasolini ile birlikte, entelektüel sınıfın, kendisini hüküm süren sosyo-politik gerçeklikle tanımlama arzusundaki, “gelecek bir Nisan ayında” dünyayı şairlerin kurtaracağına ilişkin eski ve uzak bir bilinç ile donatılmış bir bireyi de yok oluyordu.

Dipnotlar

(*) İtalya’da 6 ila 14 yaş arasındaki ilk ve ortaokulu kapsayan zorunlu eğitim.

1-PIER PAOLO PASOLINI, I giovani infelici. Lettere Luterane,Einaudi,Torino, 1976, s.8.

2-Son yıllarda, bu çocukları uzun uzun inceledim.Son kararım, bana göre de

adaletten uzak ve acımasız bile olsa, onları mahkum etmek yönünde. Onları anlamaya, yaptıklarını genellemeden suçluları ayrı tutmaya, değişebilecek-lerini umut etmeye, iyi ve kötüyü kendi değer yargılarımla değil onların gerçekliği ile anlamaya çalıştım. Duygularım mahkum etmek yönünde(...). Ama madem ki, mahkum etmek yanlış bir sözcük, öyleyse bunu daha açık olarak belirteyim: benim hislerim, mahkum etmekten çok “bir aşkın sona ermesi” olarak açıklanabilir. “nefret”e değil, “mahkum etmeye” yola açan bir bitiş. (PIER PAOLO PASOLINI, age. S.5-6.)

3-Roma’nın burjuva kesiminden gelen üç gencin, Circeo bölgesinde, iki genç kızı kaçırpı tecavüz ettikten sonra birini öldürdükleri, unutulmaz vahşete yapılan gönderme.

4-Pasolini ile Bolognini, birlikte beş sinema filmine imza atmışlardır: *Marisa La civetta*(1957), *Giovani mariti*(1958), Pasolini'nin sadece senaryosunu yazdığı *Il Bell'Antonio ve La notte brava*(1959), *La giornata bolarda*(1960).

5-" Senaryoyu yazıyordum ama bittiği zaman düşüncelerimi yansıtamadığı görüyordum. *La notte brava* ve *Morte di un amico* gibi filmlerim iyi birer çalışma olarak kabul edilebilse bile benim senaryoyu yazarken hayal ettiğim gibi değiller. "PIER PAOLO PASOLINI, "Filmcritica" 118,1962).

6. Yeni avangard akım ile ilk çatışmalar "Officina" dergisinde 1957 yılında birincisi Pasolini, diğeri Sanguinetti tarafından kaleme alınan iki kışkırtıcı makalenin yayınlanması ile başlamıştır.(Konu ile ilgili olarak bkz. ROMANO LUPERINI, // *Novecento*, Loescher, Torino,1981,s.727-729).

7-"Bugünün İtalyasında bir romanın en iyimser görüşle en fazla yüz bin kişiye ulaşabildiğini gördükten sonra, daha geniş bir ilişkiye zemin hazırlamam gerektiğinin farkına varıyorum. Sınırsız bir diyalog imkanı veren sinema, daha halkçı ve halka yakın" (PIER PAOLO PASOLINI, "Filmcritica" dergisinde yayınlanan bir röportaj 116.1962)

8. Pier Paolo Pasolini ile "Edebiyat Fuarı"nda yapılan söyleşi, Aralık 1967.

9. PIER PAOLO PASOLINI, "*La droga:una vera tragedia italiana*", "Corriere della Sera", 24 Temmuz 1975.

10. "Gerçeklikle" hesaplaşabilmek için, öncelikle ona bir biçimde uyum sağlamak gerekir". PIER PAOLO PASOLINI, *Pannella e il dissenso*, "Corriere della Sera", 18 Temmuz 1975.

11. Ibidem.

12. PIER PAOLO PASOLINI, *contro i capelli lunghi*, "Corriere della Sera" 7 Ocak 1973.

13. Ibidem.

14. Ibidem.

15. PIER PAOLO PASOLINI, *Sfida ai dirigenti della televisione*, 7 Aralık 1973.

16. PIER PAOLO PASOLINI, *Gli italiani non sono piu quelli*, "Corriere della Sera", 10 Haziran 1974.

17.İbidem.

18. MAURIZIO FERRARA, *I pasticci dell'esteta*, "L'Unita", 12 Haziran 1974.

19. RUGGERO GUARINI, *Quelli che dicono "no"*, Italo calvino ile yapılan söyleşi, "Il Messagero", 18 Haziran 1974.

20. PIER PAOLO PASOLININ, *Lettera aperta a Italo Calvino: Pasolini, quello che rimpiango*. "Paese Sear", 8 temmuz 1974.

21.İbidem.

22. PIER PAOLO PASOLINI, *Ampliamento del "bozzetto" sulla rivoluzione antropologica in Italia*, Guido Vergani tarafından yapılan söyleşi, "Il Mondo", 11 Temmuz 1974.

23.İbidem.

24. PIER PAOLO PASOLINI, *I dilemmi di un Papa oggi*, "Corriere della Sera", 22 Eylül 1974.

25. PIER PAOLO PASOLINI, *Ampliamento del "bozzetto" sulla rivoluzione antropologica in Italia*, agm.

26. Milano'daki "Birlik" bayramında yapılan sözlü söyleşi (Yaz 1974). Yazılı metin, Pasolini'nin onaylamasından sonra 27 Temmuz 1974 tarihli "Rinascita" dergisinde yayınlanmıştır.

27. PIER PAOLO PASOLINI, *Una lettera di Pasolini: opinioni sull'aborto*, "Paese Sera", 25 Ocak 1975. Birkaç gün önce "Corriere della Sera" da (19 Ocak) yayınlanan, "Kürtaja karşıyım" başlıklı makalesinde de aynı görüşlere ver vermekteydi: "Kürtajın yasallaşması karşısında dehşete kapılıyorum. Çünkü bunu, diğer pek çok kişi gibi cinayetin yasallaşması olarak görüyorum. Günlük yaşamımda ve rüyalarımnda, doğumdan önce, ana rahminin sularındaki mutluluğumu düşünüyorum ve biliyorum ki ben, orada bir canlı olarak yaşıyordum.

28. PIER PAOLO PASOLINI, *Non aver paura di avere un cuore*, "Corriere della Sera", 1 Mart 1975.

29. PIER PAOLO PASOLINI, *Il vuoto del potere in Italia*, "Corriere della Sera", 1 Eylül 1975.

30. PIER PAOLO PASOLINI, *Il Processo*, "Corriere della Sera", 24 Ağustos 1975.

31-"İsminden hemen anlaşıldığı gibi sen Napolilisin. Şimdi, seni tanımlamaya geçmeden önce, neden bir Napolili olman gerektiğini açıklamak zorundayım.1975 yılının ilk aylarında yazıyorum: her ne kadar uzun bir süredir, Napoli'ye gelmiyorsam bile, Napolilileri ideolojik olarak kendime yakın hissediyorum. Çünkü son yıllarda- daha doğrusu şu son on yıl içinde- fazla değişmediler, tıpkı geçmişteki Napolililer gibi kaldılar. Aranızdan her zaman bir hainin, toplum dışına itilmiş bir kötünün çıkabileceğini kuşkuyla bir biçimde düşünmeme rağmen bu değişmemişlik çok önemli. Ne yapabilirim, benim için Napolililerin yoksulluğu, İtalyan Cumhuriyetinin refahından daha önemli.. Napolililerin cehaletini İtalyan Cumhuriyetinin okullarına tercih ediyorum, Napoli'nin güney bölgelerinde bu gün bile görülebilen olaylar, bana göre, İtalyan Cumhuriyeti'nin televizyonundan yansıyanlardan çok daha doğal ve gerçekçi".(PIER PAOLO PASOLINI, "Il Mondo" 6 Mart 1975).

32. PIER PAOLO PASOLINI, "Il Mondo", 27 Mart 1975.

33. PIER PAOLO PASOLINI, "Il Mondo" 3 Nisan 1975.

I- PIER PAOLO PASOLINI, *La droga, una vera tragedia italiana*, agm.

II- PIER PAOLO PASOLINI, *Fuori il Palazzo*, "Corriere della Sera", 1 Ağustos 1975.

III- PIER PAOLO PASOLINI, *Il mio "Accattone" in TV dopo il genocidio*, "Corriere della Sera", 8 Ekim 1975.

IV- PIER PAOLO PASOLINI, *Due modeste proposte per
eliminare la criminalita in Italia*, "Corriere della Sera", 18 Eylül 1975
34.İbidem.